

De praktijk van het varen met platbodemschepen

Navigeren: zelf doen of een GPS aan- schaffen?

Tekst: Marianne van der Linden

Foto's: www.scheepswijs.nl

In een serie artikelen beschrijft Marianne van der Linden de belangrijkste vaardigheden voor het varen met platbodems. Zij organiseert vaarcursussen onder de naam ScheepsWijs. In deze serie artikelen staat telkens een vraag uit de praktijk centraal. Bij de voorbereidingen om met het eigen schip het ruime vaarwater op te gaan, hoor ik vaak de vraag: ‘Zal ik een GPS of een kompas aanschaffen?’

De ‘traditionele navigatie’ vraagt nogal wat oefening en ervaring om er vertrouwd mee te raken. De GPS lijkt dan verraderlijk makkelijk. Het is natuurlijk ook onzin om de mogelijkheden die de GPS biedt niet te benutten. Wat is wijs?

Met de onmiskenbaar zeer nauwkeurige informatie van de GPS, is de verleiding groot om de GPS computer het navigatiewerk te laten doen. Alles wat je nodig hebt wordt immers op een presenteerblaadje aangereikt. Maar vertrouwen op één systeem is bijzonder kwetsbaar en in het zeerecht zelfs strafbaar. Ik ben er een groot voorstander van om in principe met kaart, kompas en je eigen gezonde schippersverstand te navigeren. Leg daarnaast de gegevens van de GPS en je hebt een

ijzersterke combinatie. Elk moment van de dag kun je je eigen navigatie controleren. Het ‘gegist bestek’, de inschatting van je vaarsnelheid, de positie, de koers over de grond, de verwachte tijd van aankomst vergelijk én verrijk je met de gegevens van de GPS.

Kaart, kompas werkelijkheid, alles moet kloppen

In een navigatiecursus leer je een koers uitzetten van A naar B. Je leert over het verrekenen van de stroomrichting en -snelheid met je grondkoers voor de juiste kompaskoers. Maar daar komt in de praktijk nog wat bij: de werkelijkheid van de tocht, de wereld om je heen. En daar gaat het om: wat is onze actuele snelheid, wat is de werkelijke drift- en stroom-

hoek, welke boei zien we daar, welke kerktoeren is dat, klopt de planning nog steeds?

De tocht zelf, het varen, wat we om ons heen zien, wordt ondersteund door kaart en kompas. En andersom. Eigenlijk een navigatiedriehoek: kaart, kompas, werkelijkheid. De verbinding tussen deze drie is niet ingewikkeld, maar wel streng: alles moet kloppen. Deze driehoek helpt je om vergissingen tijdig te ontdekken. Kleine fouten herkennen betekent grote fouten voorkomen.

Schippersklompen

De oversteek van Medemblik naar Stavoren is 55 graden op de kaart. Je hebt dan, volgens een oude van der Linden-schipper, twee kerktoeren in één lijn achter je. Kaart en kompas

Terschelling in zicht, maar dan ben je er nog niet.

geven ons afstand en richting. De waarnemingen stemmen daarmee overeen. Als het zicht goed is, is het zadelvormige dak van de spuisluis van Stavoren van verre zichtbaar. Ervaring maakt het plaatje compleet. Na een paar keer oversteken leer je snel genoeg dat je bij noordenwind een paar graden noordelijker aanhoudt, om te corrigeren voor de drift. Heb je een dag met meer golfslag, waardoor je

meer weggezet wordt, dan weet je het al: stuur maar wat hoger op, we hebben meer drift dan anders. Terwijl je om je heen kijkt, medenkt en navigeert, bouw je ervaring op, dat worden je schippersklompen, waar mee je niet alleen rekent, maar ook 'aanvoelt' of alles nog klopt.

GPS

GPS is een apparaat dat met behulp van satel-

lieten nauwkeurig kan berekenen waar het zich precies bevindt. Veel technische kennis is niet nodig voor het gebruik ervan. Verder is de GPS eigenlijk een rekenmachine die van alles voor je uitrekent, bijvoorbeeld wat je gemiddelde snelheid is en wat je koers over de grond is geweest. Een sommetje waarvoor hij de laatste posities en de gevaren tijd gebruikt. Ook de GPS brengt ons feilloos naar Stavoren. En houdt ons elke seconde op de hoogte van onze positie. Die kun je met enige regelmaat in de kaart zetten

Op het Wad kunnen we makkelijker onbetonde geultjes opzoeken. Onmiskenbaar een voordeel en helaas ook de aanleiding om steeds minder kleine geulen van betonning te voorzien. Met het nodige gezond verstand is de GPS een prachtige aanvulling op het navigeren met kompas, kaart en vaarboom.

Navigeren is ook mijlen maken

Eén reden om zelf te blijven navigeren is domweg het opdoen van ervaring. 'Mijlen maken' is een bekende uitdrukking om wegwijst te worden op het water en met je schip. Dat geldt even goed voor navigeren. Koers en snelheid aan het water aflezen, de drifthoek van je schip leren kennen. Laat je het alleen aan de GPS over, dan heb je niet veel aan al die mijlen. Blijf jezelf vragen stellen: gaan we die boei halen? Kijk om je heen en 'lees' het water. Waar begint de ondiepte, waar stroomt het hard, waar stroomt het minder hard. Het is een belangrijke training voor het schippersoog om die inschatting zelf te kunnen maken. Daar kan geen GPS tegenop.

Zekerheid inbouwen

Een andere reden om zelf 'Hoofd Navigatie' te blijven is het voorkomen van vergissingen bij het gebruik van de GPS. Positiebepaling is geen enkel probleem meer met de GPS. De positie wordt weergegeven met de coördinaten van noorderbreedte en oosterlengte, meestal aangegeven als NB en OL. Het enige wat je moet kunnen is die positie in de kaart plaatsen. Daarvoor neem je de coördinaten nauwkeurig over en plaatst deze in de kaart. Ben je zelf de draad van het navigeren even kwijt, dan is de GPS een handige back-up.

Toch kan hier nog heel veel fout gaan. Een vergissing is snel gemaakt. Vooral als er enige haast in het hoofd, is of als je vermoeid bent. Als het zicht slecht is en je vraagt je opeens af of je de vaargeul nu al over bent of nog niet, worden soms per ongeluk hele getallen omgewisseld. Een verrassende positie is het resultaat. Omdat de GPS het 'zegt' zal het wel waar zijn. Als je zelf je navigatie bijgehouden hebt,

Navigeren is vooruit zien

Uit de GPS kun je informatie halen die je vroeger door de jaren met de bekende mijlen op moest bouwen. Neem je deze informatie mee in je eigen navigatie, dan wordt de GPS een soort katalysator voor je eigen ervaring. Je krijgt vertrouwen in je eigen navigatie en je ontdekt bijtijds je valkuilen. Omdat je zelf je hoofd erbij houdt, kun je je bevindingen vertalen naar nieuwe situaties. En juist daarin zit hem de kracht, daar toont zich goed zeemanschap. Navigeren is net als regeren: vooruit zien. En dat kan de GPS niet.

gaat er zeker ergens een belletje rinkelen. Dus je eigen navigatie is óók een back-up voor het betrouwbaar werken met de GPS!

Gebruik van de elektronische kaart

Koppel je de GPS aan een elektronische kaart, dan wordt de GPS-positie voortdurend weergegeven op de kaart. Handiger kan bijna niet. Toch vergt zelfs dat ook oefening. Het is belangrijk om wat je om je heen ziet te verta-

len naar de kaart en andersom, de kaart naar wat je om je heen ziet. Beiden moeten met elkaar overeenstemmen. In het begin ben je daar misschien best druk mee, maar op deze manier kijk je goed om je heen en leer je snel het vaargebied kennen.

En ook hier geldt: ALLES moet kloppen. Denk niet te gauw 'Die ton zal wel weggehaald zijn'. Zodra één ding niet klopt moet dat belletje weer gaan rinkelen. Extra aandacht voor de navigatie: zijn we wel waar we denken dat we zijn?

GPS: nauwkeurig, maar niet feilloos

Het zal niet de eerste keer zijn dat de GPS-positie niet klopt. Soms is er onvoldoende informatie om de positie te kunnen berekenen en blijft de aanwijzer staan op de laatste zekere positie die de GPS heeft. Op de Waddenrace van 2005 zaten we met onze slaperige hoofden te kijken naar die ene boei op de elektronische kaart, die maar niet opschoot. Van de bemanning aan dek kwam al bericht dat we bij de volgende boei waren en stuurboorduit moesten. Volgens de GPS waren we daar nog lang niet. Het is opvallend hoe je blijft vertrouwen op gegevens die op dat moment helemaal niet kloppen met de werkelijkheid. Hoe kan dat? Is het de nauwkeurigheid die ons verleidt tot dit vertrouwen? Zodat we zelfs onze eigen waarnemingen negeren?

Ter informatie: in de 24 uur die we gevaren hebben, heeft de GPS ons twee keer op het verkeerde been gezet... op cruciale momenten.

Als het even kan: GPS combineren met eigen navigatie:

Twee redenen:

vertrouw nooit op één navigatiesysteem, een vergissing is snel gemaakt. Met de combinatie GPS - eigen navigatie bouw je een extra zekerheid in voor jezelf en voor een falende GPS.

De combinatie GPS – zelf navigeren versterkt je navigatie-vaardigheden, je doet sneller ervaring op.

Het water 'lezen' kan heel eenvoudig zijn: "Als de meeuwen op het water staan, is het tijd om overstag te gaan."

Meer weten? Vragen en reacties naar aanleiding van dit artikel zijn welkom via e-mail: info@scheepswijs.nl.

Wilt u een cursus op uw eigen schip, mee met een weercursus, een waddencursus of een oefenweekeind over zeiltrim en motormanoeuvres, kijk dan op de website: www.scheepswijs.nl
Bellen mag ook: 06-22 969 842